

ประวัติ ภูมิศาสตร์ และลักษณะทางนิเวศวิทยา

พืชสกุลอิโปเมียนี้ ผู้ที่เริ่มศึกษาและกำหนดชื่อไว้เป็นคนแรกคือ Carolus Von Linnaeus โดยพิมพ์ลงในหนังสือ Species Plantarum ในปี ค.ศ. 1753 และต่อมาพิมพ์ลงใน Genera Plantarum อีกครั้งหนึ่งในปี ค.ศ. 1754 คำว่า Ipomoea นี้แปลงมาจากคำในภาษากรีกสองคำคือ "ips" หรือ "ipos" ซึ่งหมายถึง "ตัวหนอน" และ "homoios" หมายถึง "เหมือน" หรือ "คล้ายคลึง" อันเป็นความหมายที่แสดงถึงลักษณะของพืชในสกุลนี้ซึ่งโดยทั่วไปมีลักษณะเลื้อยพันหรือทอดเลื้อยไปตามดิน ซึ่งเปรียบเทียบบคล้ายลักษณะของตัวหนอนนั่นเอง

พืชสกุลอิโปเมียเป็นสกุลที่ใหญ่ที่สุดในวงศ์ Convolvulaceae ลักษณะคล้ายกับสกุล Operculina Manso และ Argyreia Lour. ประกอบด้วยพันธุ์ไม้ประมาณ 500 ชนิด (Ooststroom, 1940) แพร่กระจายอยู่ทุกภาคเขตร้อนและกึ่งร้อนของโลก พบมากในอเมริกาเขตร้อน ในเอเชียมีประมาณ 60 ชนิด (Gagnepain และ Courchet, 1915) เท่าที่มีบันทึกจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าในเอเชียมีการกระจายพันธุ์หนาแน่นในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันได้แก่ประเทศไทย พม่า ไทย อินโดจีน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ซึ่งมีมากกว่า 40 ชนิด

สำหรับการศึกษาพืชสกุลอิโปเมียในประเทศไทยนั้น Craib ได้ศึกษาและพิมพ์รายชื่อพันธุ์ไม้สกุลอิโปเมียที่พบในประเทศไทยลงใน Kew Bulletin ในปี ค.ศ. 1911 มีพันธุ์ไม้ชนิดใหม่ที่พบครั้งแรกในประเทศไทยคือ I. siamensis Craib ซึ่งเขาได้เขียนคำบรรยายลักษณะไว้โดยมีตัวอย่างพันธุ์ไม้แห่งของ Kew 1401 เป็นต้นแบบ (type specimen) ต่อมาในปี ค.ศ. 1912 ได้แก้ไขและเพิ่มเติมชื่อพันธุ์ไม้อีกหลายชนิด พิมพ์ลงในหนังสือ Contribution to the Flora of Siam (Dicotyledons) Gagnepain และ Courchet (1915) ซึ่งศึกษาพันธุ์ไม้ในกลุ่มประเทศอินโดจีน ได้ศึกษาตัวอย่างพันธุ์ไม้แห่งที่เก็บจากประเทศไทยด้วย และได้อ้างถึงงานศึกษาของ Craib ที่ทำในประเทศไทยด้วย Gagnepain และ Courchet จัดทำรูปวิธานแยกชนิดและเขียนคำบรรยายลักษณะของพืช

สกุลโอโปเมียชนิดต่าง ๆ ลงใน *Florae Generale de L'Indo-Chine* โดยบางชนิดได้
คัดคำบรรยายลักษณะจาก *Kew Bulletin* (1911)

ในปีค.ศ. 1941 A.F.G.Kerr ได้ศึกษาและตรวจสอบพืชสกุลโอโปเมียที่พบใหม่ของประเทศ
ประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง ได้พบพันธุ์ไม้ในสกุลนี้อีกชนิดหนึ่งคือ *I. soluta* Kerr พันธุ์ไม้ชนิดนี้
มักมีความสับสนอยู่กับ *I. illustris* (Clarke) Prain เนื่องจากมีลักษณะใกล้เคียงกันมาก
และมีชื่อพ้องสับสนกันอยู่ Kerr ได้อธิบายรายละเอียดและชี้ให้เห็นความแตกต่างของทั้งสองชนิด
พิมพ์ลงใน *Kew Bulletin* (1941) ต่อมา A.F.G.Kerr (1951) ได้รวบรวมและแก้ไข
งานศึกษาพืชสกุลนี้ของประเทศไทยที่ผ่านมา บันทึกเป็นดัชนีรายชื่อพันธุ์ไม้สกุลโอโปเมียทั้งหมดใน
ประเทศไทย พิมพ์ลงในหนังสือ *Florae Siamensis Enumeratio Vol.3 part 3* และใน
ปัจจุบัน เต็ม สมิตินันท์ (2523) ได้พิมพ์รายชื่อพันธุ์ไม้สกุลโอโปเมียลงในหนังสือ "ชื่อพรรณไม้แห่ง
ประเทศไทย (ชื่อพฤกษศาสตร์ - ชื่อพื้นเมือง)" ได้เพิ่มรายชื่อของพันธุ์ไม้บางชนิด ซึ่งเป็นไม้
ต่างประเทศที่นำเข้ามาปลูกเป็นไม้ประดับในระยะหลัง ๆ จากดัชนีรายชื่อดังกล่าวได้นำมาใช้
เป็นแนวทางในการศึกษาพืชสกุลโอโปเมียในประเทศไทยต่อไป

พืชสกุลโอโปเมียเป็นพืชที่ต้องการแสงสว่างมาก (*heliophilous*) มักขึ้นอยู่ตามที่
โล่งแจ้งซึ่งเป็นที่ชุ่มชื้น ตามที่รกร้าง ริมน้ำ ริมถนน ใกล้น้ำตก ในป่าโปร่ง บางชนิดขึ้นเฉพาะ
บริเวณใกล้ทะเล ส่วนใหญ่พบในระบอบความสูงตั้งแต่ระดับน้ำทะเล จนถึง 1000 เมตร พบ
น้อยมากในที่สูงเกินกว่า 1000 เมตรขึ้นไป แต่มีบางชนิดที่เป็นพืชปลูก เช่น *I. batatus* Lamk.
บางครั้งปลูกได้ในที่สูงถึงประมาณ 2200 เมตร (Backer, 1965) พันธุ์ไม้ในสกุลนี้โดยทั่วไป
มักขึ้นปะปนหรือเลื้อยพันอยู่กับหญ้าไม้ขนาดเล็ก มีบางชนิดสามารถเลื้อยพันตามต้นไม้ใหญ่ แต่
พันธุ์ไม้ได้โดยการเพาะเมล็ด ปักชำ ตอนกิ่ง ส่วนใหญ่แพร่กระจายพันธุ์ไม้ได้ในธรรมชาติ จึงมัก
พบเป็นวัชพืชโดยทั่วไป บางชนิดออกดอกและติดผลเป็นตุกลม บางชนิดออกดอกตลอดปี และ
มีบางชนิดไม่เคยพบว่าติดผลในประเทศไทยเลย